

דו"ח מינהל המחקר בביטוח לאומי חיסכון לכל ילד

הקדמה

בינואר 2017 הושקה על-ידי משרד האוצר והמוסד לביטוח לאומי תכנית חיסכון ארוך טווח שמטרתה להבטיח לכל ילדי ישראל חיסכון ארוך-טווח אשר ישמש אותם בהגיעם לגיל 18 או 21 למטרות שונות ויעזור להם בתחילת דרכם כבוגרים. התכנית הינה המשך יוזמת המוסד לביטוח לאומי למענק העצמה. במסגרת התוכנית מופקדים מדי חודש 52 ₪¹ (בנוסף לקצבת הילדים, להלן "הפקדת בסיס") מכספי המדינה אשר מועברים על-פי בחירת ההורים לתכנית חיסכון בבנק או בקופת גמל. לרשות ההורים עומדת אפשרות של הפקדה נוספת בגובה 52 ₪² מכספי קצבת הילדים להם זכאים ובכך להכפיל את סכום ההפקדה החודשית לחיסכון (להלן "הפקדה נוספת"). ההפקדה הנוספת מופחתת מקצבת הילדים המגיעה להורים עבור הילד.

בשנת 2016 נערך מכרז לבחירת גופים פיננסיים, בנקים וקופות גמל, כמנהלי כספי החיסכון בתוכנית חיסכון ארוך טווח. במכרז נבחרו 21 גופים, 9 בנקים ו-13 קופות גמל. לאחר שקופת גמל אחת ביקשה לבטל זכיייתה במכרז נותרו 12 קופות. באוקטובר 2021 היו שני מיזוגים של 2 זוגות של קופות גמל: הלמן אלדובי התמזגה עם הפניקס פנסיה וגמל (לשעבר אקסלנס) וקופת הגמל פסגות התמזגה עם הראל וכל ההפקדות והמענקים הועברו לקופות החדשות. בעבור ניהול כספי החיסכון משלם הביטוח הלאומי לבנקים דמי תפעול של 6 אג' לכל שורת דיווח, ולקופות הגמל הוא משלם דמי ניהול בשיעור שנתי של 0.23% מהכספים הצבורים בקופות.

קיימים שני מסלולי חיסכון להפקדת התשלומים החודשיים: בבנקים או בקופות גמל. ההורים שבחרו בקופות גמל (או הילד, אם מלאו לו 18 שנים) יכולים לבחור במהלך השנים לנייד את כספי החיסכון בין קופות הגמל השונות וכן בין מסלולי ההשקעה בקופת הגמל, אך הם לא יכולים לעבור לתכנית חיסכון בבנק. הורים שבחרו בתכנית חיסכון בבנקים יוכלו רק לעבור בין מסלולי חיסכון שונים באותו בנק וזאת במידה ובחרו בתחנת יציאה (דהיינו, אחת לחמש שנים), אולם לא יוכלו לנייד את החיסכון בין הבנקים השונים וגם לא לעבור לקופת גמל.

בהתאם לחוק, הזכאות לחיסכון היא לילדים שטרם מלאו להם 18 שנים ב-5/2015. מאחר וכפי שיפורט בהמשך תחילת פתיחת הקופות נעשתה ב-1/2017, הרי שעבור תקופה של עשרים החודשים שבין 5/2015 ל-12/2016 (תקופת "הרטרו"), הסכום הכולל עבור זכאות מלאה לכל ילד עמד על 1,000 ₪ אותם המדינה השלימה בתכניות החיסכון של ילדים אלה².

¹ בתחילת התכנית הסכום היה 50 ₪.

² המדינה השלימה את סכום החיסכון עבור תקופת הרטרו במהלך שלוש שנים, קרי 2017-2019. בפועל הוחלט לבצע הקדמה של התשלום בגין תקופת הרטרו, כך שהועברו תשלומים לקופות עבור 5/15 ועד 10/16 עבור כל הילדים שהיו זכאים בתקופה זו. לכל הילדים שהגיעו לגיל 18 הופקד מלאה הסכום לתקופת הרטרו לה היו זכאים ומענק בסכום של 500 ₪. תשלום הרטרו עבור 11-12/16 הועבר במהלך יולי 2019.

מינואר 2021 ועד לדצמבר 2021 הועברו כספים לתכניות החיסכון בסכום כולל של 2.935 מיליארדי ₪, סכום זה כולל תשלומים שוטפים כאמור לעיל ותשלומים שנוספו ע"י ההורים. בסך הכל הועברו מאז פתיחת התכנית 15.2 מיליארדי ₪ לתכניות החיסכון.

הדוח הנוכחי סוקר מאפיינים עיקריים של תכנית החיסכון, כפי שדווחו לביטוח הלאומי על ידי הבנקים וקופות הגמל, לכלל הילדים שעבורם נפתחה תכנית חיסכון מתחילת הפעלת התכנית (מעודכן לדצמבר 2021) ומאפייני תכנית החיסכון לילדים שעבורם נפתחה תכנית ב-2021.

ממצאי התכנית

1. כלל הילדים עבורם נפתחה תכנית חיסכון מתחילת הפעלת התכנית

- בדצמבר 2021 דווח על **4,021,516**³ תכניות חיסכון מאז תחילת התכנית. מתוכן 3,396,418 תכניות נותרו פעילות בתום 2021 ו-625,098 חסכוניות הסתיימו ואינם פעילים (בשל משיכת כספים או ניוו בין הגופים).
- מתוך **4,021,516** התכניות, **892,671** (22%) תכניות חיסכון בבנקים ו-**3,128,845** (78%) בקופות גמל.
- מתוך התכניות הפעילות במהלך 2021, ב-2,330,367 (65%) נבחרה תכנית חיסכון על-ידי ההורים וב-1,245,312 (35%) נבחרה תכנית חיסכון על-ידי המוסד לביטוח לאומי מכיוון שההורים לא בחרו תכנית השקעה. עד לינואר 2017 ברירת המחדל היתה כדלקמן: לילדים עד גיל 14 נבחרה קופת גמל באופן מקרי וילדים בגילאי 15-18 נבחר הבנק בו משולמת קצבת הילדים להוריהם. לאחר מכן ועד לדצמבר 2019, השתנתה ברירת המחדל באופן הבא: אם הורי הילד בחרו בעבר עבור ילד אחר במשפחה במסלול השקעה בבנק הרי שעבור ילדם החדש ייבחר אותו הבנק. בכל מקרה אחר נבחר מסלול השקעה בקופת גמל בסיכון מועט. מינואר 2020 ברירת המחדל בוצעה לפי ההגדרות הבאות: לילד ראשון נבחרה קופת גמל בסיכון מועט. לילד שני ואילך, שהוריו בחרו בעבר עבור ילד אחר במשפחה במסלול השקעה בבנק הרי שעבור ילדם החדש ייבחר אותו הבנק ואם הם בחרו בעבר בקופת גמל, אזי עבור ילדם החדש תיבחר אותה קופת גמל באותו מסלול.
- ב-1,667,127 מהתכניות הפעילות ב-2021 ההורים בחרו בהפקדה של 52 ₪ נוספים. תכניות אלה מהוות 72% מהתכניות הפעילות ב-2021 שבהן ההורים בחרו באופן אקטיבי בתכנית חיסכון ו-47% מכלל התכניות הפעילות ב-2021.
- התפלגות תכניות חיסכון שנפתחו בבנקים מתחילת התכנית (בסדר אלפביתי):

שם בנק	מספר חסכוניות	אחוז מכלל החסכוניות
בנק אוצר החייל	23,848	2.7
בנק דיסקונט	81,124	9.1
בנק הבינלאומי	36,376	4.1
בנק הפועלים	338,794	38.0
בנק יהב	54,309	6.1
בנק לאומי	178,409	20.0
בנק מזרחי	62,870	7.0
בנק מסד	21,147	2.4
בנק מרכנתיל	95,794	10.7
סה"כ	892,671	100.0

³ מספר התכניות כולל תכניות שנפתחו בגין ניוו.

- התפלגות תכניות חיסכון שנפתחו בקופות גמל מתחילת התכנית (בסדר אלפביתי):

קופת גמל*	מספר חסכונות	אחוז מכלל החסכונות
אינפיניטי	89,999	2.9
אלטשולר שחם	978,044	31.3
אנליסט	122,480	3.9
הפניקס פנסיה וגמל	213,813	6.8
הלמן אלדובי	98,867	3.2
הראל	589,125	18.8
מגדל	125,805	4.0
מור (אינטרגמל)	120,079	3.8
מיטב דש	176,413	5.6
מנורה מבטחים	138,137	4.4
פסגות	395,670	12.6
קל גמל	80,413	2.6
סה"כ	3,128,845	100

* החל מאוקטובר 2021 קופת הגמל הלמן אלדובי התמזגה עם הפניקס פנסיה וגמל (לשעבר אקסלנס) וקופת הגמל פסגות התמזגה עם הראל.

- מינואר 2017 ועד ל- 31/12/21 הועברו כספים לתכניות החיסכון בסכום כולל של **15.200 מיליארדי** ₪, מתוכם 11.217 מיליארדי ₪ הופקדו על-ידי ביטוח לאומי בהתאם לבחירות ההורים (הפקדת בסיס) ו-3.982 מיליארדי ₪ (26%) הופקדו במסגרת הפקדה נוספת של ההורים המופחתת מקצבת ילדים.
- הרווח הכולל מההפקדות בבנקים ובקופות הגמל החל מפתחת התכנית הסתכם ב-**1.816 מיליארדי** ₪.
- סכומי ההפקדות והרווח בבנקים (בסדר אלפביתי):

שם הבנק	הפקדות ביטוח לאומי (מיליוני ₪)	הפקדות הורה (מיליוני ₪)	רווח כולל (מיליוני ₪)
בנק אוצר החייל	66.3	25.1	2.7
בנק דיסקונט	246.8	96.3	12.0
בנק הבינלאומי	103.1	33.4	3.9
בנק הפועלים	1,049.1	376.1	61.2
בנק יחב	104.4	48.4	0.9
בנק לאומי	555.8	213.0	22.1
בנק מזרחי	202.7	68.9	9.5
בנק מסד	61.7	23.6	2.7
בנק מרכנתיל	313.5	90.7	16.7
סה"כ	2,703.3	975.6	131.7

• סכומי הפקדות והרווח בקופות גמל (בסדר אלפביתי):

שם קופת הגמל*	הפקדות ביטוח לאומי (מליוני ₪)	הפקדות הורה (מליוני ₪)	רווח כולל (מליוני ₪)
אינפניטי	277.1	32.3	46.5
אלטשולר שחם	3,162.8	1,700.0	438.6
אנליסט	381.8	94.6	128.5
הפניקס פנסיה וגמל	691.6	133.0	118.0
הראל	1,956.0	592.7	497.3
מגדל	402.9	90.5	94.8
מור (אינטרגמל)	380.4	66.1	74.2
מיטב דש	567.0	166.8	161.7
מנורה מבטחים	439.6	111.5	94.9
קל גמל	254.6	19.6	30.0
סה"כ	8,513.8	3,006.9	1,684

* החל מאוקטובר 2021 קופת הגמל הלמן אלדובי התמוזגה עם הפניקס פנסיה וגמל (לשעבר אקסלנס) וקופת הגמל פסגות התמוזגה עם הראל.

- ל-150,150 מלאו 18 במהלך 2021 והופקדו עבורם מענקי גיל 18. סכום המענקים עבורם הסתכם בכ-77 מיליוני ₪.
- ל-90,610 מלאו 21 במהלך 2021 והופקדו עבורם מענקי גיל 21 (לילדים שלא פדו את התכנית בגיל 18). סכום המענקים עבורם הסתכם בכ-46 מיליוני ₪.
- 128,235 תכניות חיסכון נפדו במלואן ב-2021 (בגיל 18 ומעלה) וסך הפדיון עבור חסכונות אלה היה 463 מיליוני ₪.

2. כלל הילדים עבורם נפתחה תכנית חיסכון מינואר 2021 עד דצמבר 2021

- מ-1/1/2021 ועד ל-31/12/21 הועברו כספים לתכניות החיסכון בסכום כולל של 121.4 מיליוני ₪, מתוכם 101.2 מיליוני ₪ הופקדו על-ידי הביטוח הלאומי (הפקדת בסיס) ו-20.2 מיליוני ₪ הופקדו במסגרת הפקדה נוספת של ההורים המופחתת מקצבת ילדים.
- הרווח הכולל מההפקדות בתכניות חיסכון בבנקים ובקופות גמל, שנפתחו ב-2021 בלבד, הסתכם ב-3.78 מיליוני ₪.
- בשנת 2021 נפתחו תכניות חיסכון עבור 177,603 ילדים, כאשר 112,432 נולדו במהלך השנה.
- 112,432 תכניות נפתחו לילדים שנולדו ב-2021, ל-65,740 (58%) נבחרה תכנית חיסכון על-ידי הוריהם ול-46,692 (42%) ילדים נבחרה תכנית חיסכון על-ידי המוסד לביטוח לאומי לפי ההגדרות שפורטו לעיל. טרם הסתיימו ששת חודשי הבחירה למסלול תכנית החיסכון לילדים שנולדו במחצית השנייה של 2021 ולכן ישנם ילדים שעדיין לא נבחרה עבורם תכנית חיסכון. כתוצאה, שיעור הבחירה ע"י ההורים גבוה (58%) משיעור הבחירה ע"י הביטוח הלאומי (42%), אולם ביחס לסך ילידי 2021 העומד על 181,545⁴ שיעור הבחירה יהיה כ-36% במידה ולא תתבצע בחירה על ידי הורים נוספים עד לתום תקופת הבחירה.
- מתוך 46,692 ילדים שעבורם תכנית חיסכון לא נבחרה על ידי הוריהם, 9,876 ילדים הינם ילדים ראשוניים במשפחה, כלומר ברירת המחדל עבורם הייתה קופת גמל בסיכון מועט ו-36,816 ילדים הם שניים ואילך שעבורם ברירת המחדל הייתה קופת גמל או בנק בהתאם למה שקיים עבור הילד שקדם להם במשפחה. בנוסף, לכל הילדים הללו לא נעשתה הפקדה נוספת של 52 ₪.
- מתוך 65,740 ילדים שנולדו ב-2021 ועבורם נבחרה תכנית חיסכון ע"י הוריהם, כ-30% הינם ילדים ראשוניים ו-70% ילדים שניים או יותר. בקרב אלו שעבורם נבחרה תכנית חיסכון ע"י המוסד לביטוח לאומי (ברירת מחדל), 21% היו ילדים ראשוניים ו-79% ילדים שניים או יותר.
- כאמור התכנית הינה המשך יוזמת המוסד לביטוח לאומי למענק העצמה, שהוכנה עוד ב-2009⁵ ואשר כללה, בין היתר, עידוד חיסכון למשפחות מעוטות הכנסה, באמצעות הפקדה נוספת של הממשלה לאותן משפחות שמחליטות להגדיל את החיסכון בנוסף להפקדת הבסיס. ביטוח לאומי הציע אז שמבחן ההכנסה לצורך זיהוי משפחות עם הכנסות נמוכות יהיה בנוי על בדיקה שתבוצע בתוך משרד האוצר, באמצעות זיהוי המשפחות שלא קיבלו הטבות הון בתחום קופות גמל, קרנות השתלמות או חוק עידוד השקעות הון וכד' למשל ב-5 השנים שקדמו להפקדה. היתרון של גישה מעין זו הוא שלא מתלווה למבחן הכנסה פרוגרסיבי כזה סטיגמה, הוא זול יותר ולכן מאפשר להגדיל את ה-matching למשל לפי 2 למשפחות מעוטות הכנסה, ובכך תועצם השפעת הצמצום של עוני בקרב ילדים ואי-שוויון באופן משמעותי.

לסיכום, מינואר 2017 עד ל-31/12/2021 הועברו כספים ל-4,021,516 תכניות חיסכון בסכום כולל של 15.2 מיליארדי ₪. 22% מהחסכונות נמצאים בבנקים ו-78% בקופות גמל. בדומה לאשתקד, ב-

⁴ הנתון לקוח מתחום אמהות במנהל מחקר ותכנון בביטוח לאומי: מספר מענקי לידה שניתנו ב-2021 ללא מענקים על לידות שקטות.

⁵ להלן הקישור למסמך המקורי: שגיאה! ההפניה להיפר-קישור אינה חוקית.

65% מכלל התכניות הפעילות, ובכ-36% מהתכניות לילידי 2021 נבחרה תכנית חיסכון על-ידי הוריהם עד לסוף שנת 2021 (33% ב-2020). טרם הסתיימה תקופת הבחירה לכל ילידי 2021 ולכן ייתכן ששיעור הבחירה על ידי ההורים עוד יעלה. ב-1,667,127 תכניות חסכון (47% מהתכניות הפעילות ב-2021) הופקדו 52 ש"ח נוספים. ישנם 46,692 ילדים שנולדו ב-2021 ועבורם לא נבחרה תכנית ע"י הוריהם ולא בוצעה הפקדה נוספת עד לתום ששת חודשי הבחירה. מספר זה צפוי עוד לעלות עד לתום תקופת הבחירה לכל ילידי 2021. יש לציין שהשיעורים ב-2021 דומים לנתוני 2020-2018 וישנה עקביות בשיעורי הבחירה ובשיעורי ההפקדה הנוספת בשנים אלו.